

MAKROEKONOMICKÁ GRAMOTNOST

**JAK POCHOPIT
HOSPODÁŘSKOU
POLITIKU STÁTU**

MARTIN PERNICA

VLADIMÍR ŠEFČÍK

Recenzenti: doc. PhDr. Jan Šelešovský, CSc. – Ekonomicko-správní fakulta MU
Ing. et Bc. František Janáč – RWE Transgas, a. s.

Autoři děkují Ing. Tomášovi Nespěchalovi za cenné rady a připomínky, které přispěly k výstižnějšímu objasnění teoretických otázek a ke čtivosti předložené odborné publikace.

Vydání knihy bylo schváleno vědeckou radou nakladatelství.

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být reprodukována žádnou formou, elektronickým, optickým, audio, mechanickým či jiným způsobem, včetně systémů na ukládání a vyhledávání informací, bez písemného souhlasu vydavatele.

MAKROEKONOMICKÁ GRAMOTNOST

Jak pochopit hospodářskou politiku státu

Martin Pernica, Vladimír Šefčík

Vydalo nakladatelství Ekopress, s. r. o.

K Mostu 124, Praha 4

1. vydání – 2012

Odpovědná redaktorka Iva Kapcová

Obálka a sazba Karel Novák

Tisk Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

www.ekopress.cz

© Ing. Martin Pernica, Ph.D., Prof. PhDr. Vladimír Šefčík, CSc., 2012

© Ekopress, s. r. o., 2012

ISBN 978-80-86929-82-8

Obsah

O autorech	9
1 ÚVOD	11
2 PROČ JE DOBRÉ EKONOMII ZNÁT A EKONOMICKY MYSLET?	15
2.1 Makroekonomická gramotnost jako východisko požadované změny.	18
3 CO JE EKONOMIE A PROČ JE VĚDOU I UMĚNÍM?	21
3.1 Ekonomická vzácnost	21
3.1.1 Technologické možnosti společnosti.	23
3.2 Ekonomický způsob myšlení	25
3.3 Co je to ekonomie?	28
3.3.1 Pozitivní a normativní ekonomie	29
3.3.2 Primát ekonomiky versus prvenství politických zájmů	30
3.3.3 Mikroekonomie a makroekonomie	32
3.4 Předmět ekonomické teorie	33
3.5 Metody používané v ekonomii	33
3.6 Výnosy z výrobního faktoru	35
3.7 Nezamýšlené důsledky	37
3.8 Nutnost ekonomických znalostí pro každého	38
4 ÚČASTNÍCI NA TRHU	43
5 JAK MĚŘÍME V EKONOMICE A JAKÉ MOHOU NASTAT PROBLÉMY?	47
5.1 Měření produktu a důchodu	48
5.1.1 Hrubý domácí produkt v České republice.	53
5.2 Cenový vývoj	54
5.2.1 Cenový vývoj v České republice.	56
5.3 Měření nezaměstnanosti	58
5.3.1 Typy nezaměstnanosti a její ekonomické a sociální důsledky	59
5.3.2 Nástroje v boji proti nezaměstnanosti.	60
5.3.3 Důsledky nezaměstnanosti	61
5.3.4 Problematika nezaměstnanosti v České republice.	61
5.3.4.1 Vývoj míry nezaměstnanosti v České republice	62
5.3.4.2 Příčiny nezaměstnanosti v České republice	63

5.3.4.3	Kvazi příčiny nezaměstnanosti v České republice	66
5.3.4.4	Nezaměstnanost a mzdy v České republice	66
5.4	Platební bilance	68
5.4.1	Struktura platební bilance	69
5.4.2	Rovnováha platební bilance a její dosahování	69
6	EKONOMICKÁ ROVNOVÁHA A JEJÍ PORUCHY	71
6.1	Kdy je ekonomika v rovnováze a kam se ubírá	72
6.2	Modely dosažení makroekonomické rovnováhy	78
6.3	Poruchy makroekonomické rovnováhy	85
6.3.1	Česká ekonomika a její cesta po klesající recesivní spirále	86
6.3.2	„Šrotovné“ a hospodářský růst Německa	88
6.3.3	J. M. Keynes – cesta ze světové hospodářské krize?	90
7	EKONOMICKÝ RŮST A HOSPODÁŘSKÝ CYKLUS	93
7.1	Teorie ekonomického růstu a hospodářského cyklu	93
7.1.1	Ekonomický růst	93
7.1.2	Hospodářský cyklus	94
7.2	Konec růstu?	98
8	ROZHODOVÁNÍ ZA RIZIKA	101
8.1	Pravidla rozhodování za rizika	102
8.2	Důchodový systém České republiky a jeho nedostatky	103
8.2.1	Potřeba důchodové reformy v České republice	104
8.2.2	Úskalí průběžného systému financování důchodů	106
8.2.3	Pozitiva současné podoby průběžného systému financování důchodů v ČR	110
9	HOSPODÁŘSKÁ POLITIKA STÁTU A JEJÍ TYPY	113
9.1	Řízení hospodářského procesu	113
9.2	Podstata hospodářské politiky státu	114
9.3	Cíle hospodářské politiky státu	115
9.4	Nástroje hospodářské politiky	115
9.4.1	Monetární politika	116
9.4.1.1	Nástroje monetární politiky	116
9.4.1.2	Typy monetární politiky	117
9.4.1.3	Bezprostřední cíle monetární politiky	118
9.4.1.4	Konečné cíle monetární politiky	120
9.4.1.5	Závislost centrální banky na státu	124
9.4.2	Fiskální politika	125
9.4.2.1	Státní rozpočet	125
9.4.2.2	Nástroje fiskální politiky	126
9.4.2.3	Daně a agregátní nabídka AS	127
9.4.2.4	Lafferova křivka	128
9.4.3	Důchodová politika	131

9.4.3.1	Nerovnosti v důchodech	132
9.4.3.2	Měření nerovnosti v důchodech	133
9.4.3.3	Vliv přerozdělování na ekonomické aktivity	134
9.4.4	Vnější obchodní a měnová politika	135
9.4.4.1	Zahraníční hospodářská politika	135
9.4.4.2	Cíle vnější měnové a obchodní politiky	136
9.4.4.3	Otázka přijetí jednotné evropské měny Českou republikou	138
9.4.4.4	Nástroje vnější měnové a obchodní politiky	142
9.5	Typy hospodářské politiky státu	144
9.5.1	Konzervativní (klasický) typ hospodářské politiky	144
9.5.2	Keynesiánský typ hospodářské politiky	144
9.5.3	Neoknesiánský typ hospodářské politiky	145
10	ÚČINNOST HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY	147
10.1	Magický čtyřúhelník	148
10.2	Monetární politika ano – ne?	151
10.3	Fiskální politika ano – ne?	152
10.4	Časová zpoždění	152
10.5	Kombinace fiskální a monetární politiky – Monetárně fiskální kombinace . .	153
Závěr	. . . . .	155
Použitá literatura	. . . . .	157
Doporučená literatura	. . . . .	162
Summary	. . . . .	165

0 autorech

Ing. Martin Pernica, Ph.D. působí jako odborný asistent Ústavu financí Fakulty podnikatelské VUT v Brně. Vystudoval magisterský studijní program Podnikové finance a obchod, doktorská studia absolvoval v oboru Řízení ekonomiky podniku. Svou doktorskou disertační práci i výzkum zaměřil do oblasti problematiky oceňování dlouhodobého majetku. Absolvoval stáže na univerzitách v Ruské federaci a v Lotyšsku. Dlouhodobě se orientuje na makroekonomii, oceňování majetku v kontextu účetnictví i v širších makroekonomických souvislostech. Přednáší předmět Makroekonomie a podílí se na výuce předmětů Účetnictví, Manažerské účetnictví, Vnitropodnikové účetnictví a Contemporary Issues in European Managerial Accounting. Je autorem a spoluautorem řady článků a příspěvků na mezinárodních konferencích a ve vědeckých časopisech.

Prof. PhDr. Vladimír Šefčík, CSc. – profesor Ústavu krizového řízení Fakulty logistiky a krizového řízení Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Je respektovaným odborníkem v oblasti ekonomiky obrany a bezpečnosti státu a krizového managementu. Řešil a výsledky publikoval ve 40 vědeckých pracích v ČR a zahraničí. Četné příspěvky má v odborných periodikách, sbornících, na konferencích a seminářích. Podílel se na tvorbě učebnic a početných učebních textů. V roce 1996 vydal publikaci Ekonomické otázky a systém zabezpečení státu, v r. 1999 publikaci Ekonomika a obrana státu, v r. 2001 publikaci Ekonomická válka, v r. 2002 jako spoluautor s prof. Krčem publikaci Ekonomická teorie obranné průmyslové základny. V současnosti se podílí na rozvoji vědy o bezpečnosti, s důrazem na ekonomickou bezpečnost a na řešení ekonomických aspektů řízení krizových situací s důrazem na ovládání rizik. Z jeho současné tvůrčí činnosti je potřebné uvést publikace vydané ve Zlíně Analýza rizik, Krizové řízení malých a středních podniků a Bezpečnost v hospodářské oblasti. Přednáší mikroekonomii a makroekonomii.

1 ÚVOD

Industrializace a moderní technika způsobily ojedinělý převrat v lidských dějinách. Život člověka se změnil. V důsledku tohoto převratu vyvstaly nové velké problémy mající hospodářské a politické dimenze. I když jsou úspěchy přírodních věd a techniky jakkoliv velkolepé, nebyly dosud nalezeny řády odpovídající novým životním poměrům. Stojíme před disproporcionalitou, jejíž zvládnutí vyžaduje nejvyšší intelektuální úsilí.

Na druhé straně ale vidíme, že běžná hospodářsko-politická diskuse je plna zastaralých pojmů a rozporů. O to více je třeba se obracet k podstatě věcí a v realitě 21. století objasnit, oč v principu jde.

Sociální jistota a sociální spravedlnost se stávají naléhavými požadavky dnešní doby. Sociální otázka se od počátků industrializace stávala stále více stěžejní otázkou lidského bytí. Má značnou dějinnou sílu. Naše myšlení a jednání by mělo být zaměřeno především na její řešení.

V současnosti vládne ve společnosti *jedna veřejná pravda*. Žijeme v demokracii, disponujeme právy a svobodami, existuje zde rovnost před zákonem, atp. Bohužel právě tato veřejná pravda je zároveň lží v našem soukromém životě, ve kterém převládají asymetrické ekonomické vztahy, strach z chudoby, ztráty práce, strach z nedostatku a z bezmocnosti ve stáří. Veřejná pravda o demokracii neplatí v soukromí života mnoha lidí. Tento závažný rozpor vyvolává chaos a paniku. Mezi mocí kapitálu určovat dimenze našeho soukromí a schopností demokracie omezit moc kapitálu existuje propast. Na základě zjištěných faktů to tvrdí nejen historik Michal Ullmann, který je autorem publikace *Přestavba a pád komunismu v Československu*.¹

Uvedené myšlenky lze rozvést: „Vznik tržního hospodářství je do značné míry podmíněn fungujícím státem a jeho existencí opírající se o demokratické principy. Na druhé straně v tržním hospodářství převládají asymetrické ekonomické vztahy, které jsou v rozporu s demokratickými principy a hodnotami. To, co je pro tržní hospodářství klíčové, tzn. vliv kapitálu, omezuje demokratické principy.“

V lidech to následně vyvolává pocit znechucení, který se projevuje jejich neúčastí ve volbách. Formuje se cynická společnost, ve které nikdo nebere demokracii a svá práva vážně. Demokracie začíná být v ohrožení. Téměř 90 % obyvatel České republiky je podle posledních průzkumů znechucených z politiky a jsou přesvědčeni, že je úzce provázána se zájmy bohatých podnikatelů. Potřeba demokratizovat ekonomické rozhodování se

---

1 ULLMANN, Michal: *Konec experimentu: Přestavba a pád komunismu v Československu*. Vyd. 1. Dolní Břežany: Scriptorium, 2011. ISBN: 978-80-87271-31-5.

tak stává jedním z největších problémů současnosti. Tzn., že demokracie² má smysl jen v podmínkách, kdy se veřejnost chová jako lidé, ne jako dav. To je podmíněno kvalitním vzděláváním, svobodným přístupem k informacím a otevřenou diskusí. *Informace by měla zprostředkovávat nezávislá a nestranná média*. V České republice bohužel média do politiky vstupují, a tak nezprostředkovávají informace nestranně a nezávisle. Nezbyvá než doufat, že demokratické volby „vynesou vzhůru“ aristokraty ducha – lidi talentované a morální. Bude to ale možné?

V kultuře konzumu má člověk cenu jen tehdy, když je ještě použitelný a využitelný jako prostředek k něčemu. Již v roce 1785, tedy před více než dvěma sty lety, před něčím podobným varoval E. Kant³. Poukazoval na to, že člověk je účelem sám o sobě a nemá být používán pouze jako prostředek. Formuloval tak požadavek úcty k člověku a také sebeúcty. Ani sebe samého nemá člověk zneužívat. Téměř v každé ústavě je zakotvena zásada nedotknutelnosti důstojnosti člověka. Kam se však tato důstojnost vytrácí? Potřebujeme ještě vůbec lidskou důstojnost, nebo už potřebujeme lidi jen jako spoluhráče v tomto scénáři zpředmětňování?

Je však skutečností, že pokrokově zaměřeni lidé bohužel slepě věří mýtu, že člověk dokáže racionálně poznávat realitu. Označujeme tento mýtus jako „osvícenský model“. Na základě tohoto mýtu věříme, že lidé činí racionální rozhodnutí na základě zhodnocení faktů. Na to, aby člověk lidi přesvědčil, stačí přece, aby byla předložena fakta. Těch lidí využijí k tomu, aby se rozhodli, jaká alternativa bude nejlépe podporovat jejich zájmy a touhy.

Z řady psychologických experimentů však vyplývá, že to tak nefunguje. Namísto toho, abychom prováděli racionální analýzu pozitiv a negativ, přijímáme jen ty informace, které potvrzují naši totožnost a naše hodnoty a odmítáme informace, které jsou s nimi v rozporu. Svě myšlení přizpůsobujeme své společenské totožnosti a ochraňujeme ji před jejím zpochybňováním.

Naši společenskou totožnost utvářejí hodnoty, které psychologové nazývají vnější a vnitřní. Vnější hodnoty se týkají statusu o stoupaní po žebříčku společenské hierarchie. Lidé se silnými vnějšími hodnotami se fixují na to, jak je hodnotí jiní lidé. Potřebují finanční úspěch a slávu. Vnitřní hodnoty se týkají vztahů s přáteli a s rodinou a dotýkají se také sebe přijetí. Ti, kteří mají silné vnitřní hodnoty, dokážou stát mimo chválu či odměny od jiných lidí. Jejich přesvědčení je hlubší, než zájem sama o sebe.

Chceme být skutečně ovládnáni etikou byznysu, nebo ji chceme sami ovládat? Jakou roli zastáváme? Jakou roli zastává vrcholový management? Jak velkému etickému problému čelíme v současné době? Proč se stále častěji ozývají hlasy podporující *společenskou odpovědnost*?

Existuje jednoduché řešení. Namísto toho, abychom umrtovali své hodnoty, musíme je vysvětlovat a veřejně podporovat. Jednou z cest je sebevzdělávání a v jeho rámci důraz na **makroekonomickou gramotnost**.

2 Demokracie z řeckého *demos* – lid a *kratein*, vládnout. Tedy „vláda lidu“.

3 KANT, I.: *K věčnému míru*. Filosofický projekt. In TÝŽ. *K věčnému míru. Filosofický projekt – O obecném rčení: Je-li něco správné v teorii, nemusí se to ještě hodit pro praxi*. Praha: OIKOYMENH, 1999, s. 7–51.

Předložená monografie se snaží najít odpověď na uvedené problémy, a to na základě jedné z možností. Tou možností je formování ekonomického myšlení prostřednictvím makroekonomické gramotnosti. Abychom se vyhnuli uvedeným rizikům, odvíjí se náš postup při objasňování makroekonomických vztahů od určení místa a významu daného vztahu v hospodářské politice státu, následuje teoretický rozbor vztahu a jeho analýza je ukončena praktickým příkladem ze současného vývoje České republiky.

Monografie je rozdělená do 10 kapitol. V těchto kapitolách se autoři snaží ukázat různé pohledy a názory na tvorbu hospodářské politiky. Snaží se vytvořit předpoklad pro pochopení pojmů a tvrzení současných a politiků hodnotících ekonomický vývoj státu.

Publikace je určena širokému okruhu zájemců – voličům, kterým stále ještě není jedno, kam se naše republika ubírá.